

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ-ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο βιολογικός θάνατος στην ανθρώπινη ιστορία
2. Το πρόβλημα του πένθους
3. Η προσωπικότητα του Μεγάλου Βασιλείου
4. Ιστορικά στοιχεία για τους Καππαδόκες και τον Δ΄ αιώνα
5. Ιστορικό και βιβλιογραφικό υπόβαθρο της έρευνας
6. Στόχοι, περιεχόμενο και μέθοδος της παρούσας έρευνας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

I. ΤΟ ΠΟΙΜΝΙΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

II. Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΠΟΙΜΕΝΑΣ

1. Συνειδητοποίηση της μεγάλης αποστολής
2. Πνευματική πατρότητα και ευθύνη
3. Ταπεινός ποιμένας

III. ΟΙ ΠΕΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ, ΕΣΧΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Οι συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος
  - 1.1. Ο πνευματικός θάνατος
  - 1.2. Ο βιολογικός θάνατος
  - 1.3. Η σημασία του βιολογικού θανάτου μετά την εν Χριστώ Οικονομία
2. Τα έσχατα. Η Τελική Κρίση
3. Χρονικότητα και «τέλος» της Δημιουργίας

IV. ΟΙ ΠΕΡΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1. Ορισμός της Ποιμαντικής
2. Ιησούς Χριστός: Πηγή και πρότυπο της Ποιμαντικής
  - 2.1. Ο ποιμήν ο καλός
  - 2.2. Ο φιλόανθρωπος Ιατρός των ψυχών
3. Κλητοί ποιμένες
  - 3.1. Ποιμένες κατά το Αυτού θέλημα
  - 3.2. Θεραπευτές ποιμένες
  - 3.3. Διακριτικοί ποιμένες

4. Ο Διάβολος πρότυπο των μισθωτών ποιμένων
5. Σχέση αρχιποίμενος Χριστού, ποιμένων και ποιμνίου

V. ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Α΄ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

I. Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΤΟΥ Δ΄ ΑΙΩΝΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

1. Ιστορικές επισημάνσεις
2. Θετικές μαρτυρίες. Οι διωκόμενοι από τους αιρετικούς χριστιανοί
3. Αρνητικές μαρτυρίες
  - 3.1. Ο λιμός του 367/8. Ο εμπρησμός έξω από την Εκκλησία
  - 3.2. Το εκκοσμικευμένο ποίμνιο

II. Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

1. Το νόημα της παρούσας ζωής κατά τον Βασίλειο
2. Ο Βασίλειος ως ασθενής
3. Ο Βασίλειος ως ετοιμοθάνατος
4. Απειλές κατά της ζωής του Βασιλείου. Μαρτυρικό-θυσιαστικό πνεύμα
5. Η μνήμη θανάτου στον Βασίλειο
6. Έσχατες ημέρες και Τελική Κρίση
7. Ο υπόλοιπος χρόνος και τα τέλη της ζωής του Βασιλείου

III. ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

1. Ο σωματικός θάνατος κατά τον Βασίλειο
2. Η άνω Ιερουσαλήμ ως ο μοναδικός σκοπός της χριστιανικής ζωής
3. Η σωτηριολογική αξία του παρόντος βίου

IV. ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΥΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΓΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

A. Η ΕΓΡΗΓΟΡΣΗ ΩΣ ΣΤΑΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

1. Οι ωφέλειες από το άδηλο του θανάτου
2. Η μνήμη θανάτου ως σωτηριολογική αναγκαιότητα
3. Ευλογία και διαφύλαξη της παρούσας ζωής
4. Ο αγαθός θάνατος ως τελικός στόχος

B. ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΝ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΟ ΘΑΝΑΤΟ

1. Αρχετυπική ποιμαντική
  - 1.1. Η στάση-πρότυπο των μαρτύρων έναντι του βιολογικού θανάτου

- 1.2. Η συλλογική ωφέλεια από τον επερχόμενο μαρτυρικό θάνατο
- 1.3. Η στάση των παρισταμένων στο μαρτύριο
- 1.4. Οι χριστιανοί οφείλουν να μιμούνται τους μάρτυρες
- 1.5. Η στάση του διωκόμενου ποιμνίου κατά το μαρτυρικό πρότυπο
- 1.6. Επιθυμία αναλύσεως με επίκεντρο βιβλικά πρότυπα
2. Ποιμαντική ενθάρρυνσης και μισθαποδοσίας
- 2.1. Η μνήμη της μέλλουσας Κρίσης ως παιδαγωγός εις ευσέβειαν
- 2.2. Η αιώνια προοπτική της ευσεβούς ζωής
- 2.3. Η μεταμορφωτική δύναμη της ελπίδας των ουράνιων αγαθών
- 2.4. Η ζωή του μέλλοντος αιώνας

Γ. ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΜΕΝΩΝ Ή ΑΡΧΑΡΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΝ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΟ ΘΑΝΑΤΟ

1. Προληπτική και αποτρεπτική ποιμαντική με κέντρο τα όρια της παρούσας ζωής
- 1.1. Ποιμαντική μεθοδολογία
- 1.2. Επίγνωση της ανθρωπίνης θνητότητας
- 1.2.1. Εξεικονίσεις και χαρακτηριστικά της θνητής ζωής
- 1.2.2. Ο διαρκής θάνατος. Η ασθένεια
- 1.2.3. Η ανθρωπίνη θνητότητα απονοηματοδοτεί την κοσμική και εμπαθή ζωή
- 1.2.4. Η ώρα θανάτου του αμαρτωλού ως αφορμή συνετισμού
2. Προληπτική ποιμαντική με κέντρο την Τελική Κρίση
- 2.1. Ποιμαντική μεθοδολογία
- 2.1.1. Ο ευεργετικός φόβος για τη μέλλουσα Κρίση
- 2.1.2. Η αμετανόητη αμαρτωλή ζωή οδηγεί στην κόλαση
- 2.1.3. Τελική Κρίση και αιρετικοί
3. Συνδυασμός προληπτικής και ενισχυτικής ποιμαντικής

V. ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΩΝ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΟΥ. ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ

I. Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΤΟΥ Δ' ΑΙΩΝΑ ΩΣ ΠΕΝΘΩΝ

II. ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΠΕΝΘΟΣ

1. Ο Βασίλειος έναντι των θλίψεων
2. Ο Βασίλειος ως πενθών
3. Ο Βασίλειος μεσολαβεί προς ανακούφιση της ζωής των πενθούντων

III. ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΝΘΟΥΝΤΕΣ

1. Η θεία Πρόνοια επισκοπεί τα πάντα προς το συμφέρον
2. Θεία Πρόνοια και *κατ' αίσθησιν κακό*
3. Θεία Πρόνοια και βιολογικός θάνατος

IV. ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΠΕΝΘΟΥΝΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΓΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

A. ΓΕΝΙΚΗ-ΚΗΡΥΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΠΕΝΘΟΥΝΤΩΝ

1. Ποιμαντική μεθοδολογία
2. Παρεμβατική ποιμαντική
  - 2.1. Καταδίκη εξωχριστιανικών πένθιμων συνηθειών
  - 2.2. Καταδίκη θεοδικίας και πίστη στη θεία Πρόνοια
3. Ανθρωποκεντρική ποιμαντική
  - 3.1. Ανθρωπολογικά-φιλοσοφικά παραμυθητικά επιχειρήματα
4. Χριστοκεντρική-βιβλική και αρχετυπική ποιμαντική
  - 4.1. Τα δάκρυα του Ιησού ως πρότυπο εξωτερίκευσης και οριοθέτησης του πένθους
  - 4.2. Το πένθος κατά τις εντολές του Χριστού και την ορθόδοξη εσχατολογία
  - 4.3. Το πένθος ως αφορμή ευχαριστίας
  - 4.4. Ο Ιώβ ως υπόδειγμα αγιασμένου πένθους
5. Ποιμαντικές διαφοροποιήσεις
6. Διαποίμανση πενθούντων από το ποίμνιο
  - 6.1. Ποιμνιοκεντρική ποιμαντική
  - 6.2. Η ανορθόδοξη στάση του ποιμνίου έναντι των πενθούντων χριστιανών
  - 6.3. Η ορθή συμπαράσταση

B. ΠΡΟΣΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ-ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΠΕΝΘΟΥΝΤΩΝ

α. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΠΕΝΘΟΥΝΤΕΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ

1. Σχέση Βασιλείου με παραλήπτες και μεταστάντες
2. Ο Βασίλειος επιστέλλει λόγω αδυναμίας προσωπικής παρουσίας
3. Η εισαγωγή των επιστολών. Ποιμαντική της συναντίληψης
  - 3.1. Αφορμή: Η είδηση του θανάτου
  - 3.2. Κατάφαση πένθους και συμπάθεια προς πενθούντες
  - 3.3. Εξατομικευμένη συμπαράσταση
  - 3.4. Εγκώμιο των απελθόντων
4. Το κυρίως τμήμα των παραμυθητικών επιστολών
  - 4.1. Ποιμαντική της αυτοσυνειδησίας. Ο σώφρων λογισμός ως προϋπόθεση της παραμυθίας
  - 4.2. Ανθρωποκεντρική ποιμαντική. Εκχριστιανισμένη ανθρωπολογική παραμυθία

- 4.2.1. Η θνητότητα όλων των δημιουργημάτων θεμελιωμένη αγιογραφικά
- 4.2.2. Ο πρόωρος θάνατος είναι όφελος. Ευχαριστία για το παρελθόν
- 4.3. Θεοκεντρική-θεραπευτική ποιμαντική
  - 4.3.1. Η αγαπητική θεία Πρόνοια ως θεμέλιο της χριστιανικής παρηγορίας
  - 4.3.2. Παραμυθία με επίκεντρο τη μετά θάνατον κατάσταση του μεταστάντος
  - 4.3.3. Η θεοπρεπής στάση του πενθούντος
    - 4.3.3.1. Πνευματική ενίσχυση
    - 4.3.3.2. Ενδυνάμωση των πνευματικών στόχων των πενθούντων
    - 4.3.3.3. Υπομονή, ευχαριστία, ελπίδα
    - 4.3.3.4. Βιβλικά πρότυπα πενθούντων
  - 4.3.4. Στάση έναντι των συμπενθούντων
  - 4.3.5. Ο Θεός ως όντως Παρηγορητής
  - 4.3.6. Η ανάσταση των νεκρών

β. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΠΕΝΘΟΥΝΤΑ ΠΟΙΜΕΝΑ (Διαποιμενική ποιμαντική)

- 1. Ιστορικά δεδομένα και ποιμαντικές προτεραιότητες της επιστολής
- 2. Το προοίμιο της επιστολής
- 3. Το κυρίως τμήμα της επιστολής

γ. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΠΕΝΘΟΥΣΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ (Εκκλησιοκεντρική ποιμαντική)

- 1. Ιστορικά στοιχεία, σχέση Βασιλείου με παραλήπτες και μεταστάντες. Σκοπός των επιστολών
- 2. Προοίμιο των επιστολών
  - 2.1. Προσωπική συμμετοχή του Βασιλείου στο πένθος και συμπάθεια προς τους πενθούντες
  - 2.2. Εγκώμιο των απελθόντων
- 3. Το κυρίως τμήμα των επιστολών
- 4. Ορολογία κατάφασης πένθους με άλλες αφορμές

δ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΒΙΒΛΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

- 1. Επίθετα και ρήματα συμπάθειας
- 2. Βοηθητικά εκφραστικά μέσα συμπάθειας
- 3. Έναρξη των επιστολών
- 4. Επίλογος των επιστολών
- 5. Αγιογραφική θεμελίωση
- 6. Σύγκριση επιστολών 5 και 6

V. ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΗΓΕΣ

Β. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ